

STANISŁAW SEKLECKI
Bydgoszcz

KOBIETY W RODZINACH WIEJSKICH

Rola kobiet wiejskich w życiu społeczno-gospodarczym wsi i rolnictwie jest przedmiotem wieloletnich badań prowadzonych przez Instytut Nauk Społecznych WSP w Bydgoszczy pod naukowym kierownictwem doc. dr hab. Henryka Bednarskiego.

Obecnie zadania badawcze zostały skoncentrowane wokół tematu „Kierunki przemian społecznej roli kobiet w rodzinie wiejskiej” będącego częścią międzyresortowego problemu MR III 18 („Rodzina w okresie budowy rozwiniętego społeczeństwa socjalistycznego w Polsce”) koordynowanego przez prof. dra hab. Zbigniewa Tyszkę.

Bydgoscy socjologowie realizują następujące zadania badawcze:

1. Henryk Bednarski: „Społeczna rola kobiet w rodzinach chłopskich”.
2. Teresa Czyżyk: „Społeczna rola kobiet w rodzinach chłopsko-robotniczych.”
3. Ewa Kruszevska: „Społeczna rola kobiet w rodzinach robotników rolnych i członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych”
4. Barbara Affeld: „Kierunki przemian społecznych roli kobiet w wiejskich rodzinach pozarolniczych”
5. Bogdan Wawrzyniak: „Przemiany w zakresie organizacji pracy i obowiązków kobiet w wiejskim gospodarstwie domowym i rolniczym”.
6. Henryk Bednarski: „Próba określenia optymalnego modelu społecznej roli kobiet w rodzinie wiejskiej”.

Wyniki wstępnych badań zaprezentowane zostały w pracy pt. „Społeczna rola kobiet w rodzinach wiejskich”¹, która ukazała się nakładem WSP w Bydgoszczy w październiku 1979 r. Książka jest pracą zbiorową, w której autorzy omawiają jedynie wybrane zagadnienia mieszczące się w ramach poszczególnych problemów badawczych.

Całość otwiera artykuł Henryka Bednarskiego, prezentujący aspekty metodologiczne badanej problematyki. Autor szczegółowo omawia reguły postępowania badawczego, określając przedmiot badań metody i techniki badawcze, a także cel i hipotezy robocze.

Badania prowadzono wśród zamężnych kobiet wiejskich i ich rodzin na przestrzeni lat 1976–1980. Podstawowym celem badań było ukazanie, na tle procesów ekonomicznych i społecznych zachodzących na współczesnej polskiej wsi, kierunków przemian społecznej roli kobiet w rodzinie, gospodarstwie rolnym, a także w środowisku zamieszkania.

Autor słusznie uważa, że rezultaty badań powinny być wykorzystane do celów praktycznych, bowiem wobec konieczności stopniowej rekonstrukcji rolnictwa i przebudowy społecznej wsi, konieczna jest znajomość mechanizmów życia rodzin wiejskich. Posłużą one również do określenia optymalnego modelu społecznej roli kobiety w rodzinie wiejskiej w rozwiniętym społeczeństwie socjalistycznym.

W kolejnym artykule Henryk Bednarski omawia podstawowe kryteria doboru małżeństw współczesnych rodzin chłopskich. Wyniki przeprowadzonych badań wskazują, że tradycyjny wzór małżeństwa chłopskiego, zawierany głównie w interesie ekonomicznym gospodarstwa ulega przeobrażeniu. Osłabione zostały kryteria różnego statusu majątkowego kandydatów, wzrasta liczba małżeństw zawieranych pomiędzy rolnikami i przedstawicielami innych klas i warstw społecznych. Dowodzi to stopniowej przebudowy mentalności ludności rolniczej, jaka towarzyszy przemianom społeczno-gospodarczym zachodzącym na współczesnej polskiej wsi.

W końcowej części artykułu autor wysuwa słuszny wniosek, że w doborze małżeństw chłopskich coraz większą rolę odgrywa dążenie i aspiracje ludności rolniczej do życia według ogólnospołecznych wzorów.

W kolejnym artykule Bogdan Wawrzyniak analizuje kierunki przemian struktury i funkcji wiejskich gospodarstw domowych. Wyniki badań, jakie autor prowadził na terenie gminy Koronowo (woj. bydgoskie), pozwalają na sformułowanie ogólnej tezy, że zmiany zachodzące w gospodarstwach domowych są odbiciem szerszych procesów występujących na wsi i w rolnictwie. Wzrost potencjału ekonomicznego i gospodarczego warsztatów rolnych powoduje oddzielanie się gospodarstw domowych od rolnych i stopniowy równomierny ich rozwój. Gospodarstwa silne ekonomicznie są bardziej otwarte na nowości rolnicze, chętniej również się dokonuje modernizacji gospodarstw domowych.

Szczególne role w prowadzeniu gospodarstw domowych przypada kobietom – gospodyniom domowym. Ich przygotowanie zawodowe i aktywność społeczna w znacznym stopniu decydują o poziomie gospodarstwa.

W zakończeniu B. Wawrzyniak trafnie określa podstawowe kierunki przeobrażeń wiejskich gospodarstw domowych, uzależniając je od stopnia zamożności, wielkości gospodarstwa; a także przygotowania ogólnego i zawodowego członków rodziny, głównie kobiet.

Interesujące wyniki badań zaprezentowała Teresa Czyżyk w artykule „Praca zawodowa członków i jej wpływ na sytuację kobiet w rodzinach chłopsko-robotniczych”.

Dwuzawodowość zdaniem autorki powoduje niekorzystne zjawisko jakim jest feminizacja zawodu rolnika i nadmierne przeciążanie kobiet licznymi obowiązkami. Stan ten ujemnie wpływa na aktywność społeczno-polityczną, kulturalną i towarzyską kobiet z rodzin chłopsko-robotniczych. Należy w pełni zgodzić się ze stwierdzeniem, że aktualnie zjawisko dwuzawodowości wpływa hamująco na rozwój rolnictwa, a także nie sprzyja osiąganiu wysokich kwalifikacji i wprowadzaniu specjalizacji w przemyśle. Prowadzenie bowiem na wysokim poziomie gospodarstwa rolnego jak i właściwe wykonywanie pracy zawodowej poza rolnictwem oraz spełnienie podstawowych funkcji rodzinnych na przestrzeni dłuższego okresu czasu jest niemożliwe.

Problemem budżetu czasu kobiet w rodzinach robotników rolnych zajmuje się Ewa Kruszewska w artykule „Struktura czasu pracy i czasu wolnego kobiet w rodzinach robotników rolnych”. Badania, jakie przeprowadzono w trzech PGR woj. bydgoskiego pozwalają stwierdzić, że mimo stosunkowo dużej ilości czasu wolnego, kobiety w rodzinach robotników rolnych nie przejawiają dostatecznej aktywności społecznej, politycznej i kulturalnej.

W końcowej części artykułu autorka słusznie wnioskuje o większą aktywność organizacji kobiecych i służb socjalnych PGR, które są odpowiedzialne za organizację działalności kulturalno-oświatowej wśród załóg i rodzin pracowników rolnych.

Barbara Affeld w artykule pt. „Realizacja funkcji wychowawczej w wiejskiej rodzinie pozarolniczej” omawia wyniki badań jakie przeprowadzono w 1977 r. na terenie gminy Łasin (woj. toruńskie).

Badaniami nad realizacją funkcji wychowawczej objęto 84 rodziny, w których żony pracowały w zawodach pozarolniczych (handel, szkoła, urzędy itp). Badania potwierdziły tezę, że współczesną wieś cechuje znacznie zróżnicowany układ społeczno-zawodowy, uwidaczniający się szczególnie w treści i organizacji życia rodzinnego.

W końcowej części artykułu autorka ukazując obraz wiejskiej rodziny pozarolniczej, słusznie uważa, że realizacja funkcji wychowawczej pozostaje w ścisłym związku ze strukturą wykształcenia. Podkreśla różnorodność stosowanych środków wychowawczych, a wśród nich również zjawiska negatywne „jak zbyt małe interesowanie się zadanymi lekcjami swych dzieci i okazjonalny kontakt ze szkołą”.

Omawiana praca nie wyczerpuje całokształtu problematyki związanej z kierunkami przemian społecznej roli kobiet w rodzinach wiejskich. Jej autorzy, opierając się na badaniach własnych, zaprezentowali jedynie wybrane zagadnienia będące częścią podstawowego tematu. Czynią to jednak w sposób interesujący i przystępny co sprawia, że książka jest bardzo przydatna w poznawaniu środowiska wiejskiego. Stanowi ważny przyczynek w rozważaniach nad wiejskimi rodzinami, w których istotną rolę spełniają kobiety.